

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Alakärppä, Outi; Sevón, Eija; Rönkä, Anna

Title: Perheen perustamisen odotukset nuorten lapsettomien naisten elämäkulussa

Year: 2020

Version: Published version

Copyright: © Kirjoittajat & Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2020.

Rights: CC BY-NC-ND 4.0

Rights url: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

Please cite the original version:

Alakärppä, O., Sevón, E., & Rönkä, A. (2020). Perheen perustamisen odotukset nuorten lapsettomien naisten elämäkulussa. *Yhteiskuntapolitiikka*, 85(1), 5-16.
<http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe202002115173>

Perheen perustamisen odotukset nuorten lapsettomien naisten elämäkulussa

OUTI ALAKÄRPPÄ & EIJA SEVÓN & ANNA RÖNKÄ

Perheellistyminen on viivästynyt, ja aleneva syntyvyys koettelee yhteiskuntaamme. Nuorten suomalaisten naisten tulevaisuuden odotuksia koskeva haastatteluaineisto kertoo, että vanhemmaksi tulo nähdään osana elämäkulkua, mutta lapsen hankintaa myös epäröidään ja siitä luovutaan. Elämäkulun haasteet heijastuvat erityisesti työttömien, vähemmän koulutettujen naisten perheellistymisodotuksissa.

.....
English summary at the end of the article

Johdanto

Viime vuosina syntyvyyden laskun on havaittu koettelevan erityisesti kehittyneitä maita, myös Suomea (Adema & Ali 2015; Ellingsæter & Pedersen 2013; Sobotka 2017). Huoli alenevasta syntyvyydestä on herättänyt puhetta niin synnytystalkoista (HS 23.8.2017) kuin perhepoliittisten tukien merkityksestä syntyvyydelle. Syntyvyyden kasvun on toivottu hillitsevän väestön ikääntymistä ja tukevan siten julkisen talouden kestävyyttä (Valtioneuvosto 2009, 201). Väestön ikääntyessä nuoriin aikuisiin suuntautuukin hyvin ristiriitaisia odotuksia: yhtäältä yhteiskunnan tavoitteena on saada heidät nopeasti työelämään, toisaalta perustamaan perhe (Jokinen 2014; Schleutker 2013).

Suomi ja muut Pohjoismaat on pitkään totuttu näkemään Euroopan mallimaina, joissa korkea syntyvyys ja korkea naisten työssäkäyntiaste on onnistuttu säilyttämään kattavan sosiaaliturvan ja perhepoliittisten tukien ansiosta (Miettinen 2015, 88). Aikaisemmin eurooppalaisittain korkea syntyvyys taittui Suomessa kuitenkin laskuun vuonna 2011, ja se on jatkanut samansuuntaista kehitystä näihin päiviin asti. Syntyvyyttä mitaava kokonaishedelmällisyysluku putosi kaikkien aikojen matalimmalle tasolle vuonna 2018, jolloin se oli keskimäärin 1,40 lasta naista kohden.

(Tilastokeskus 2018.) Verrattaessa Pohjoismaita vuoden 2016 tietojen valossa Suomessa syntyi 1,6 lasta naista kohden eli saman verran kuin Euroopan unionissa keskimäärin. Ruotsissa vastaava luku oli 1,9, Tanskassa 1,8 ja Norjassa ja Islannissa 1,7. (OECD 2019.) Alenevan syntyvyyden syyt on liitetty niin globaaleihin suhdannevaihteluihin (Adema & Ali 2015; Goldstein ym. 2013; Hofmann & Hohmeyer 2013; Sobotka ym. 2011) kuin yksilön talous- ja työllisyystason heikkenemiseen (Adsera 2011b; Huttunen & Kellokumpu 2016; Jalovaara & Miettinen 2013; Sutela 2013, 104; Vikat 2004). Merkittävänä syynä alenevalle syntyvyydelle on nähty erityisesti nuorten aikuisten perheen perustamisen siirtyminen (Miettinen 2015, 9; Pekkola & Lehtonen 2016; Rotkirch ym. 2017, 110).

Perheellistymiseen liittyvien odotusten ja ihanteiden yhteyttä syntyvyyteen on tutkittu Suomessa erityisesti rekisteri- ja kyselyaineistojen avulla (Huttunen & Kellokumpu 2016; Jalovaara & Miettinen 2013; Miettinen 2015; Pekkola & Lehtonen 2016; Rotkirch 2007; Rotkirch ym. 2017; Sutela 2013; Vikat 2004). Haastatteluaineistoilla on selvitetty niin äitien (Kelhä 2008) kuin työläisnaisten (Käyhkö 2008) odotuksia perheen perustamisesta sekä määräaikaisen työn vaikutuksia perheellistymiselle (Närvi 2014). Nuorten odotuk-

sia vanhemmaksi tulosta on tutkittu fokusryhmi- en (Rotkirch ym. 2017) ja lapsen kaipuulle annet- tuja merkityksiä kirjoitelma-aineiston avulla (Rot- kirch 2007). Sen sijaan eri koulutustaustaisten ja elämäntilanteissa olevien nuorten naisten perheen perustamisen¹ odotukset elämänkulun jäsentäjinä ovat jääneet vähälle huomiolle.

Naisten on katsottu olevan merkittävässä roo- lissa vanhemmaksi tuloon liittyvissä neuvotteluis- sa: tutkimusten mukaan kaipuu lapsesta on naisil- la voimakkaampaa, mikä voi ohjata myös puolison lapsen hankintaan liittyviä valintoja (Jensen 2013; Rotkirch 2007). Nuorten, vielä lapsettomien nais- ten haastatteluaineistolla osallistumme syntyyvy- teen ja perheen perustamiseen liittyvään keskus- teluun erityisesti yksilön antamien merkitysten, muotoutuvan aikuisuuden (Arnett 2000; 2004) ja elämänkulun näkökulmista. Elämänkulkuteo- ria korostaa siirtymien kuten vanhemmaksi tulon tärkeyttä ja ajoitusta suhteessa sosiaaliseen kon- tekstiin, jossa yksilöt tekevät valintoja. Yksilö näh- dään aktiivisena toimijana, joka on vuorovaiku- tuksessa yhteiskunnan rakenteisiin ja sosiaaliseen kontekstiin. Elämänkulkuteoria ja muotoutuvan aikuisuuden käsite avaavat näkökulman nuorten naisten perheen perustamisen odotuksiin osana tulevaisuuden elämänkulkua sekä niiden taustal- la oleviin yhteiskunnallisiin tekijöihin. (Bengtson & Allen 1993.)

Nuoruus pidentyy ja vanhemmuus viivästyy

Tutkimusten mukaan nuoruus on pidentynyt ja siirtymä aikuisuuteen tapahtuu myöhemmin ja yksilöllisemmin (Arnett 2000; 2004; Jokinen 2014; Ketokivi 2004). Muotoutuva aikuisuus (*emerging adulthood*) on käsite, jota Jeffrey Jen- sen Arnett (2000; 2004) käyttää elämänvaihees- ta myöhäisnuoruudesta kolmeen kymmeneen ikä- vuoteen asti, keskittyen erityisesti ikävuosiin 18– 25. Tälle iälle on ominaista itsen tutkiskelu, epä- varmuus ja tunne siitä, että on erilaisten elämän- vaiheiden ja mahdollisuuksien välillä. Muotou- tuvassa aikuisuudessa yksilö kokee olevansa osit- tain nuori, osittain aikuinen. Valintoihin liittyvät päätökset tehdään vasta tulevaisuudessa, lähem- pänä 30 ikävuotta. Aikuisuuden tärkeimpinä kri-

teereinä pidetään vastuuta itsestä, itsenäistä pää- töksentekoa ja taloudellista riippumattomuutta. Aikuisuus velvollisuuksineen tarjoaa turvallisuut- ta ja vakautta, mutta se näyttäytyy samalla itse- näisyyden, spontaanisuuden ja monien mahdol- lisuuksien rajoitteena. (Arnett 2004, 3–8.) Kaisa Ketokiven (2004) mukaan vapaudesta on tullut nuoruuden pidentymiseen liittyvä normi: piden- tyneessä nuoruudessa toteutetaan individualistista elämänorientaatiota. Mahdollisuutta matkustaa ja nähdä maailmaa tavoittelee yhä useampi suoma- lainen nuori aikuinen. Kuitenkin perhe on edel- leen kärkipäässä nuorten aikuisten tulevaisuuden tavoitteissa. (Myllyniemi 2016, 28–30.)

Pidentyneen nuoruuden myötä vanhemmuus alkaa Suomessa ja muualla Euroopassa yhä myö- hemmin (Nilsen ym. 2012; Sobotka 2017). Vuon- na 2016 Suomessa tultiin ensimmäistä kertaa äi- diksi 29-vuotiaana eli aivan kuten Euroopan unio- nissa keskimäärin (Eurostat 2016). Vanhemmaksi tulemisen ikä vaihtelee Suomessa myös koulutus- tason mukaan: vähiten koulutetut naiset tulevat äidiksi keskimäärin 23-vuotiaana, eniten koulu- tetut naiset yli 32-vuotiaana (Rotkirch ym. 2017, 52). Lapsia toivotaan kuitenkin nuorempana kuin mitä todellisuudessa saadaan (Miettinen 2015, 31; Miettinen & Rotkirch 2008, 36). Toisaalta aikai- sempaa suurempi osa nuorista aikuisista pitää 30 ikävuotta tai sen jälkeen ihanteellisena ajankoh- tana vanhemmaksi tulolle (Miettinen 2015, 34).

Vanhemmuuden viivästyminen voi johtaa sii- hen, että lapsia saadaan vähemmän kuin olisi toi- vottu (Adsera 2011b; Miettinen 2015, 40; Pek- kola & Lehtonen 2016, 342). Lapsettomiksi jää- vien naisten osuus on meillä kansainvälisesti kor- kea (OECD 2015). Myös vapaaehtoinen lapset- tomuus lisääntyy: vuoden 2015 perhebaromet- rin mukaan lapsettomuutta suunnitteli lähes 16 prosenttia kaikista 20–45-vuotiaista vastaajista, kun taas 2000-luvun alussa lapsettomaksi aikoi jäädä noin joka kymmenes 20–45-vuotias vastaa- ja (Miettinen 2015, 45). Pohjoismaisen kohortti- tutkimuksen mukaan lapsettomuus on lisääntynyt erityisesti vähemmän koulutettujen naisten kes- kuudessa (Jalovaara ym. 2018).

Perheen perustamisen haasteet nuorten naisten elämänkulussa

Syntyvyyden laskun on arveltu olevan seurausta taloudellisesta taantumasta, joka on huonontanut merkittävästi eurooppalaisten toimeentuloa (Ade- ma & Ali 2015; Goldstein ym. 2013; Hofmann &

¹ Perhe-elämän moninaisuessa käsitteiden käyttöön liit- tyä monitulkintaisuuden ongelma (ks. Castrén & Högba- ka 2014). Tässä artikkelissa viittaamme käsitteillä ”perheen perustaminen” ja ”perheellistyminen” nimenomaan van- hemmaksi tuloon.

Hohmeyer 2013; Sobotka ym. 2011). Taantuman vaikutukset ovat kohdistuneet voimakkaimmin alle 25-vuotiaisiin, sillä syntyvyys on laskenut erityisesti tässä ikäryhmässä (Goldstein ym. 2013). Epävarmassa taloustilanteessa pitkälle koulutetut siirtävät vanhemmuutta (Sobotka ym. 2011), matalapalkkaisia, vähemmän koulutettuja ja työttömiä naisia äitiys puolestaan houkuttaa (Hofmann & Hohmeyer 2013; Inanc 2015; Schmitt 2012). Kansainvälisistä tutkimustuloksista poiketen ihanteellinen lapsiluku on kuitenkin alentunut Suomessa erityisesti vähemmän koulutettujen, työttömien ja pienituloisten keskuudessa (Miettinen 2015, 28).

Yleinen epävarmuus elämäkulussa ja elämän eri osa-alueilla vaikeuttaa nuorten aikuisten päätöksiä parisuhteiden solmimisesta ja vanhemmaksi tulosta (Mills & Blossfeld 2013). Suomalaisten pariskuntien vanhemmaksi tuloa koskevassa tutkimuksessa kävi ilmi, että taloudellisten resurssien puute hidasti vanhemmaksi tuloa. Samalla sekä naisen että miehen työssäkäynti ja tulotason ko hoaminen jouduttivat perheellistymistä. Sitä vastoin nuorempien naisten kohdalla (17–24-vuotiaat) työttömyydellä oli vähäinen perheellistymistä edistävä vaikutus. (Jalovaara & Miettinen 2013.) Eurooppalaisessa tutkimuksessa korkea ja jatkuva työttömyys oli kuitenkin yhteydessä lapsen hankinnan viivästyamiseen (Adsera 2011b). Kristiina Huttunen ja Jenni Kellokumpu (2016) tarkastelivat puolestaan työttömyyden pitkäkestoisempia vaikutuksia pariskuntien lastenhankintapäätöksille ja havaitsivat, että erityisesti korkeasti koulutettujen naisten työpaikan menetys vähentää merkittävästi syntyvyyttä. Myös Andres Vikatin (2004) mukaan sekä naisten työllisyys että työttömyys ovat ennustaneet pikemminkin lastenhankintaa kuin siitä luopumista. Samoin työsuhteen tyypillä on havaittu olevan vaikutuksia perheellistymiseen: tutkimuksessa määräaikaisen työn yhteydestä perheellistymiseen kävi ilmi, että määräaikaisessa työsuhteessa olevat naiset saivat ensimmäisen lapsensa myöhemmin kuin pysyvässä työsuhteessa työskennelleet (Sutela 2013, 95). Erityisesti korkeasti koulutettujen määräaikaisten naisten lastenhankintapäätöstä mutkistavat vaativan työn ja intensiivisen äitiyden ristiriitaiset odotukset (Närvi 2014, 10).

Syntyvyyden laskun syyt on liitetty erityisesti nuorten aikuisten vanhemmuuden siirtymiseen: opinnot, valmistautuminen työelämään, työmarkkinoiden epävarmuus, sopivan kumppanin puute,

vapaudesta nauttiminen sekä asumiseen liittyvät haasteet selittävät lastenhankinnan lykkäämistä yhä pidemmälle Suomessa (Miettinen 2015, 55; Pekkola & Lehtonen 2016; Rotkirch ym. 2017, 110). Myöhäinen vanhemmaksi tulo selittyy osittain myös sillä, että vanhemmuuden vastuu koetaan pelottavana ja yksilöllinen elämä uhattuna (Ketokivi 2004). Niin ikään pyrkimys ja halu tarjota tulevalle lapselle mahdollisimman hyvät lähtökohdat selittävät viivästyistä (Mills ym. 2011; Rotkirch ym. 2017, 110). Opiskelujen pidentyminen, kouluttautuminen ja uralla etene misen tärkeys siirtävät erityisesti nuorten naisten vanhemmaksi tuloa (Mills ym. 2011; Nilsen ym. 2012; Sobotka 2017). Lapsen hankintaa siirtämällä nainen voi varmistaa oman asemansa työmarkkinoilla tai osoittaa työnantajalle olevansa sitoutunut työuraansa (Adsera 2011a). Vanhemmuus nähdään yhä useammin valintana (Sevón 2011): lapsesta samoin kuin perheestä on tullut eräänlainen projekti, joka harkitaan ja suunnitellaan tarkoin ennalta (Nilsen ym. 2012; Rotkirch ym. 2017, 72).

Tässä tutkimuksessa selvitämme, millaisia odotuksia lapsettomilla nuorilla naisilla on perheen perustamisesta ja miten odotukset eroavat toisistaan erilaisista koulutustaustoista ja elämäntilanteista tulevilla naisilla.

Tutkimusaineisto ja menetelmät

Tutkimuksen aineistona on suomalaisten 18–27-vuotiaiden nuorten naisten yksilöhaastattelut (N = 30). Toteutimme aineistonkeruun harkinnanvaraisena otantana, sillä halusimme tavoittaa haastateltaviksi koulutustaustaltaan eroavia ja eri elämäntilanteessa olevia lapsettomia nuoria naisia (Robinson 2014; ks. taulukko 1). Ensimmäinen kirjoittaja jakoi haastattelupyynnöt työttömyys-, vanhus- ja varhaiskasvatuspalveluiden sekä kuntouttavan työtoiminnan työpajojen jakelukanavien ja työntekijöiden kautta sekä Facebookissa. Kirjoittaja yhdessä Jyväskylän yliopiston maisteriopiskelijoiden kanssa rekrytoivat haastateltavia myös lumipallo-menetelmän avulla. Tutkimukseen osallistuneet olivat 1) toisen asteen opiskelijoita tai koulutuksen saaneita (N = 10), 2) korkeakouluopiskelijoita ja korkeakoulusta valmistuneita (N = 11) sekä 3) työttömiä nuoria naisia (N = 9), joiden koulutusaste vaihteli peruskoulusta toisen asteen koulutukseen ja korkeakoulu-

Taulukko 1. Osallistujien taustatiedot

	N
Ikä	
18–22 v	16
23–27 v	14
Koulutus	
Peruskoulu	3
Toinen aste	22
Korkea aste	5
Elämäntilanne	
Opiskelee	13
Työelämässä	18
Työtön	9
Siviilisääty	
Naimaton, ei parisuhteessa	9
Naimaton, seurustelee	9
Naimaton, avoliitossa	11
Naimisissa	1

tukseen. Naiset edustivat monipuolisesti eri koulutusaloja, ja heidän keski-ikänsä oli 22,3 vuotta. Myös naisten elämäntilanteet olivat moninaisia: useimmat heistä sekä opiskelivat että olivat töissä. Naisista 10 oli korkeakouluopiskelijoita ja kaksi toisen asteen opiskelijoita. Yksi naisista suoritti avoimen yliopiston opintoja. Naisista 18 oli työelämässä, joko osa-aika- tai kokopäivätyössä; kolmella oli vakituinen työsuhde. Työttömistä naisista kolme oli osa-aikatyöttömiä ja loput viisi pitkäaikaistyöttömiä, joista yksi oli työkokeilussa ja neljä osallistui kuntouttavaan työtoimintaan. Aineiston naisista 21 oli parisuhteessa, jolloin he joko seurustelivat tai asuivat avo- tai avioliitossa. Yhdeksän naisista oli yksin asuvia eli ei-parisuhteessa olevia. Tulosten esittelyssä osallistujia koskevat tunnistetiedot on poistettu. Anonymiteetin varmistamiseksi emme myöskään tuo esille haastatteluvien asuinpaikkoja, mutta toteamme, että tutkimukseen osallistuneet tulivat viideltä eri paikkakunnalta.

Puolistrukturoidun teemahaastattelun aiheina olivat koulutus- ja työpolku, perheen perustaminen, sukupuolirooliasenteet sekä työn ja perheen yhteensovittaminen. Hyödynsimme haastattelussa aikajanaa, jota piirtämällä haastateltava kuvasi elämänkulkuaan lapsuudesta muotoutuvaan aikuisuuteen (Sugarman 1986). Tavoitteena oli ri-

kas aineisto, jonka keskiössä oli aktiivinen kerronta omasta elämästä ja tulevaisuuden odotuksista (Holstein & Gubrium 2003, 74). Aikajana toimi haastattelussa kerronnan virittäjänä ja keskustelun ohjaajana. Menetelmän avulla oli mahdollista tavoittaa yksilön henkilökohtaisia merkityksiä, jotka vaikuttivat perheen perustamisen odotuksiin tulevaisuuden elämäkukulussa. Ensimmäinen kirjoittaja pilotoi vuonna 2016 haastattelussa käytettävän aikajanan ja haastattelurungon ennen haastatteluiden toteutusta vuosina 2017–2018. Haastattelut toteutimme tutkittavan toivomassa tapaamispaikassa, yliopistolla, kahvilassa ja työpajoilla. Noudatimme tutkimuksessa Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2012) antamia ohjeita. Haastateltuja edelsivät tutkimuslupamenettelyt sekä yhteystahojen ja osallistujien tiedottaminen tutkimuksen tavoitteista, toteutuksesta ja eettisistä näkökulmista. Tutkimukseen osallistuminen perustui vapaaehtoisuuteen.

Ensimmäinen kirjoittaja ja maisteriopiskelijat litteroivat nauhoitetut haastattelut ennen aineiston analyysiä. Molemmat pilottihaastattelut sisällytettiin analyysiin. Tutkimuksessa tuotettuja aikajanapiirroksia ei analysoitu tässä tutkimuksessa, sillä kiinnostus oli ensi sijassa tutkittavien kerronnassa. Analyysissä lähestyimme aineistoa induktiivisesti. Valittujen menetelmien avulla pystyimme tarkastelemaan aineistoa systemaattisesti sitoutumatta tiettyihin teoreettisiin taustaoletuksiin. Analyysin ensimmäisessä vaiheessa ensimmäinen kirjoittaja toteutti temaattisen analyysin Virginia Braunin ja Victoria Clarken (2006) esittämän mallin mukaan hyödyntäen ATLAS.ti-ohjelmaa. Analyysin aluksi kirjoittaja etsi aineistosta perheen perustamiseen sekä työn ja perheen yhteensovittamiseen liittyviä odotuksia. Vaikka aineistossa viitattiin samaan ilmiöön, merkitys saatettiin koodata useamman koodin avulla, kuten ”vanhemmuuden siirtäminen” ja ”30 vuoden taitekohta”.

Koodauksen jälkeen ensimmäinen kirjoittaja muodosti teemat yhdistämällä koodit toisiinsa liittyviksi teemakokonaisuuksiksi. Tässä analyysivaiheessa kirjoittajat yhdessä arvioivat, määrittelivät ja nimesivät teemat: äitiyden toissijaistuminen, vanhemmuuden ristiriidat, kaksijakoinen työelämä, työn ja perheen yhteensovittamisen keinot sekä oma toimijuus työ- ja perhe-elämään liittyvissä valinnoissa. Hahmotimme myös teemojen suhteita toisiinsa luokittelemalla ne ylä- ja alateemoihin. Esimerkiksi teema äitiyden toissijaistuminen si-

sälsi alateemat vanhemmuuden siirtäminen, epävarmuus lapsen hankinnasta ja valintana lapsettomuus sekä työelämän priorisointi. Analyysin toisessa vaiheessa valitsimme tarkempaan analyysiin perheen perustamisen odotuksiin liittyvät teemat, äitiyden toissijaistumisen ja vanhemmuuden ristiriidat. Huomattuaan eroja odotuksissa ensimmäinen kirjoittaja luki kohdennettua aineistoa uudestaan siten, että etsi aineistosta perheen perustamisen erilaisia odotustyyppisiä. Tyyppien välisiä eroja tarkasteltiin siitä näkökulmasta, oliko vanhemmaksi tulo toivottua tai ei-toivottua tulevaisuuden elämäntilanteesta sekä, miten koulutus, elämäntilanne (opiskelu, työ, työttömyys) sekä parisuhde vaikuttivat odotuksiin. Tyypittely perustui mahdollisimman laajaan tyyppikuvaukseen, jolloin jotkut tyyppiin sisällytetyt asiat olivat esiintyneet vain yhdellä haastateltavalla (Eskola & Suoranta 1998, 182). Ensimmäinen kirjoittaja luokitteli aineistoa vielä elämäntilanteeseen ja äitiyteen liittyvien odotusten sekä perheen perustamisen odotuksiin vaikuttavien tekijöiden perusteella. Tällä tavoin selvitimme odotustyyppien ominaisuuksia ja niiden välisiä eroja (ks. taulukko 2).

Nuorten naisten perheen perustamisen odotustyytit

Nuorten naisten haastattelukerronta erosi sen mukaan, millaisia odotuksia perheen perustamiseen tulevaisuuden elämäntilanteesta liitettiin. Tunnistimme kolme erilaista tyyppiä, jotka nimesimme lapsia haluavien, lapsen hankintaa epäoivien ja lapsettomuutta suunnittelevien tyypeiksi. Enemmistö aineiston naisista halusi saada lapsia tulevaisuudessa (N = 21), ja he muodostivat näin ollen lapsia haluavien tyyppin. Toisen tyyppin aineistossa muodostivat naiset (N = 4), jotka olivat epävarmoja, haluavatko lapsia tulevaisuudessa. Kolmannen tyyppin (N = 5) naiset eivät haaveilleet äitiydestä tai lapsiperhe-elämästä, vaan suunnittelivat lapsetonta elämää (ks. taulukko 2).

Elämäntyyliin liittyvät syyt (esim. vapaudesta nauttiminen) yhdistivät kaikkia odotustyyppisiä, ja ne ilmenivät muutamassa haastattelussa: vapaudesta nauttiminen siirsi ja esti vanhemmaksi tuloa. Muotoutuvan aikuisuuden elämänvaiheessa matkustelu ja ajan antaminen itselle ja parisuhteelle tuntuivat tärkeiltä, ja lasten nähtiin rajoittavan näitä mahdollisuuksia.

Vaikka lapset on ihana asia, niin jollain tavalla kuitenkin rajoittaa elämää, et haluais vielä ennen kuin hankkii lapsia, niin enemmän matkustella ja tehdä asioita, mitä ei silloin välttämättä pysty tekemään. (ID19)

Taulukko 2. Perheen perustamisen odotustyyppien keskeiset erot

	Lapsia haluavat (N=21)	Lapsen hankintaa epäoivät (N=4)	Lapsettomuutta suunnittelevat (N=5)
Odotukset elämäntilanteesta	<ul style="list-style-type: none"> • äitiys 	<ul style="list-style-type: none"> • äitiys • lapsettomuus 	<ul style="list-style-type: none"> • lapsettomuus
Odotukset äitiydestä	<ul style="list-style-type: none"> • äitiyden tavoittelu 	<ul style="list-style-type: none"> • äitiyden ristiriitaisuus 	<ul style="list-style-type: none"> • äitiyden houkuttelemattomuus
Perheen perustamisen odotuksiin vaikuttavat tekijät	<ul style="list-style-type: none"> • vapaudesta nauttiminen • äitiyden/lapsiperhe-elämän merkityksellisyys • halu vakiintua • taloudelliset syyt • sopivan kumppanin puute • kumppani haluaa lapsia 	<ul style="list-style-type: none"> • vapaudesta nauttiminen • äitiyden/lapsiperhe-elämän vaativuus • vastuun pelko • sopivan kumppanin puute • kumppanin epävarmuus vanhemmaksi tulosta • taloudelliset syyt • huoli maailman tilasta 	<ul style="list-style-type: none"> • vapaudesta nauttiminen • äitiyden/ lapsiperhe-elämän vaativuus • kumppanin epävarmuus vanhemmaksi tulosta • kumppani ei halua lapsia • työn/uran priorisointi • huoli maailman tilasta • jaksamiseen liittyvät syyt • vastuun pelko • kasvu ympäristöön liittyvät syyt

Perheellistymisen ajateltiin myös vaativan elämäntyylistä ja vapaudesta luopumista.

Lapsia haluavat

Kahdeksan korkeakouluopiskelijoista ja korkeakoulutetuista sekä kahdeksan toisen asteen opiskelijoista tai tutkinnon suorittaneista halusi lapsia tulevaisuudessa. Työttömistä lapsia tulevaisuudessa halusi viisi. Työttömien koulutusaste vaihteli peruskoulusta toisen asteen ja korkeakoulututkinnon suorittaneisiin. Kaikki vakituisessa työssä olevat kuuluivat lapsia haluavien ryhmään. Ryhmän naiset olivat iältään 18–26-vuotiaita.

Lapsia haluavat pitivät äitiyttä itsestäänselvyytenä – oletuksena, johon liitettiin ihanne ydinperheestä. Vanhemmuuden ja lapsen ajateltiin tuovan sisältöä ja merkitystä elämään. Osa lapsia haluvista kuvaili itseään lapsirakkaana. Äitiys oli yksi tavoite tulevaisuuden elämäntilanteissa. Tämä piire erottautui suhteessa muihin odotustyyppisiin.

Mulla on kuitenkin niin sellanen vahva halu siitä, et mä haluan lapsia ja mä nään, et se äitiys on kuitenkin sellasta, tuntuu kummalliselta puhua vielä tai jotenki, se tuntuu niin kaukaiselta, mutta se tuntuu kuitenkin omalta, vaikka se täs vaihees vielä oookaan sellanen. (ID 30)

Äitiys nähtiin osana elämäntilanteita, mutta siihen haluttiin sitoutua vasta myöhemmin tulevaisuudessa, lähempänä 30 ikävuotta. Nuoret naiset olivat opintojen ja työhön kiinnittymisen vaiheessa, jolloin äitiys ei ollut vielä ajankohtaista. Ensimmäinen tavoite oli päästä opiskelemaan tai saada opinnot valmiiksi ennen vanhemmaksi tuloa. Niin ikään työelämään haluttiin kiinnittyä ja siltä odotettiin sisältöä ja vakautta. Työelämän imu ja uralla eteneminen korostuivat korkeakouluopiskelijoiden antamissa merkityksissä siirtää vanhemmaksi tuloa. Toisaalta esille nousi myös lapsen etu ja ajan antaminen lapselle, mikä tarkoitti, että lapselle haluttiin taata mahdollisimman hyvät lähtökohdat.

Eka haluais luoda sitä uraa ja semmosen varman tilanteen, niin sitten vasta suunnitella sitä, että mun mielestä se on sille lapsellekin ihan oikein, että se ei tuu semmoseen paikkaan, missä vanhemmat ei pysty siihen kokonaan keskittymään. (ID18)

Vanhemmaksi tulolle asetettiin myös vaatimuksia: elämän toivottiin vakiintuvan ennen lapsen hankintaa. Vakaaseen elämään sisältyi ajatus vakituisesta työstä ja tuloista, asunnosta sekä riittävästä kypsytyksestä ja vastuullisuudesta. Erityisesti korkeakouluopiskelijat korostivat taloudellisen

turvallisuuden takaamista lapselle. Lapsiperhe-elämän menoihin haluttiin varautua ennalta.

Ehkä sen takia on lykännytki sitä, että ei oo halunnut niitä lapsia vielä, et halua sen, että on se oma elämänsänsä, niin rahallisesti kuin sitte muutenkin. (ID12)

Toisaalta taloudelliset tekijät myös estivät lapsen hankintaa. Korkeakouluopintojaan viimeistelevä nainen koki, että oma ja puolison heikko työ- ja rahatilanne olivat vanhemmaksi tulon esteenä: jos tilanne olisi ollut taloudellisesti parempi, olisi lapsi ollut jo tervetullut. Taloudellisesti haastavan elämäntilanteen vuoksi lapsen hankinta siirtyi tulevaisuuteen.

Jos ois rahaa nytten, niin vois jo nyttenkin, mutta nyt tuntuu, että ois liian tiukkaa. (ID5)

Vanhemmaksi tulo oli niin ikään riippuvainen parisuhteesta. Useampi naisista toivoi löytävänsä kumppanin ja tulevansa vanhemmaksi myöhemmin. Myös yksinhuoltajuus nähtiin vaihtoehtona: jos sopivaa puolisoehdokasta ei löytyisi tulevaisuudessa ja lapsi olisi edelleen haaveissa, olisi lapsen hankkiminen yksin myös mahdollista.

Jos ei tuu kukaan semmonen kohdalle, ja jos mulla on semmonen olotila, et mä haluan lapsen, niin sittenhän minä sen hommaan vaikka itsekseni, että ilman sitä miestä. Ei se olis mikään mahdoton ajatus, mutta toivottavasti niin ei käy. (ID10)

Parisuhteissa myös neuvoteltiin vanhemmaksi tulosta ja sen ajankohdasta. Ajatukset kumppaneiden välillä olivat samansuuntaisia.

Lapsen hankintaa epäroivät

Lapsen hankintaa epäroiviin kuuluivat korkeakouluopiskelija, kaksi toisen asteen tutkinnon suorittanutta sekä korkeakoulutettu pitkäaikaisytyötön. Naiset olivat iältään 18–27-vuotiaita. Epävarmuutta tunteville yhteistä oli se, että ajatus vanhemmaksi tulosta mietitytti ja lapsen hankkiminen tuntui epävarmalta.

Ku en oikein osaa sanoa. Se on iso mysteeri, riippuu, en tiedä. Tällä hetkellä se lähinnä pelottaa koko ajatus. (ID9)

Perheen perustamisen odotukset toivat esille valintojen ristiriitaa: toisaalta äitiys houkutti, sillä se nähtiin luonnollisena osana omaa elämäntilanteita; toisaalta äitiys tuntui kaukaiselta ja lapsiperhe-elämä näyttäytyi kielteisessä valossa. Vanhemmaksi tulolle nähtiin myös esteitä, jotka tuntuivat rat-

kaisemattomilta. Osa naisista toi esille sen, etteivät he koe olevansa niin ”lapsi-ihmisiä” tai perhekeskeisiä. Tästä näkökulmasta katsoen muut naiset näyttäytyivät parempina ja sopivampina äidin rooliin. Lapsen hankintaa epäröiville niin lapsettomuus kuin äidiksi tuleminen olivat vaihtoehtoisia valintoja elämänsä aikana. Tämä oli erottelua piirre suhteessa muihin tyyppisiin.

Suurimpana syynä vanhemmaksi tulon epävarmuudelle näyttäytyi äitiyden ja lapsiperhe-elämän vaatavuus. Arkeen liitettiin jaksamiseen liittyviä haasteita: naisia epäilytti, miten he jaksaisivat raskaalta vaikuttavaa lapsiperhearkea.

Siinä arjessa on paljon sellaista, mikä pelottaa, et miten sen oppis ja jaksais (...). En silloin ees sitä raskautta tai synnytystä pelkää tai sitä, et jäisinkin yksin siihen, et ne mä kyllä kestäisin, mut se lapsiperheen arki on se. (ID9)

Lapset ja lapsiin liittyvä maailma nähtiin myös vieraana, mikä itsessään herätti pelkoa ja epävarmuutta. Lapsen saaminen toisi eteen ison elämäntuoksen, jossa yksilö joutuisi oman mukavuusalueen ulkopuolelle. Vastuu lapsesta tuntui liian suurelta.

Et ku en mä oikein niitä lapsia ymmärrä, niin jos mulla ois semmonen, niin pelkäisin, et miten osaisin olla sen kans, et mitä mä tekisin sen kans. (ID9)

Lapsen hankinnan epävarmuus liittyi niin ikään parisuhteen puuttumiseen ja sellaisen kumppanin löytämiseen, jonka kanssa voisi kuvitella tulevan vanhemmaksi. Yksi naisista, jolla ei ollut kumppania, toivoi tulevaisuudelta ensisijaisesti parisuhtetta. Parisuhteessa olevilla epävarmuus vanhemmaksi tulosta ilmeni siten, että myös kumppani oli epävarma lapsen hankinnasta. Kielteiset havainnot lapsiperhe-elämästä vahvistivat ajatusta, ettei lapsi sopisi omaan elämään.

Joskus musta tuntuu, että oispa kiva, jos ois se pieni vauva ja sitä ois mukava hoitaa, mutta olis se viimeks eilen, kun mä X:lle sanoin kaupassa, että onneks meillä ei oo lapsia ja X sano, että meinas just sanoa samaa, kun ne vaan huus siellä kaupassa. (ID4)

Perheellistymisen epävarmuuteen vaikuttivat myös työn ja riittävän toimeentulon puute: jos taloudelliset seikat olisivat olleet kunnossa, olisi vanhemmaksi tuloa voinut harkita.

Ois vaikka just töitä ja suurin piirtein semmonen vakaa taloudellinen tilanne ja jotenki hyvä mies siinä perustamassa sitä perhettä, niin sit ehkä jotenki näkiskin sen mahdollisena. (ID22)

Kuitenkin väestönkasvun ja ympäristötekijöiden näkökulmasta haastateltava olisi mieluummin päättänyt adoptoimaan lapsen kuin olisi hankkinut omia biologisia lapsia. Maailman tila, jossa väestön kasvu nähdään ongelmallisena, tuotti pohdintaa siitä, mitä biologinen äitiys merkitsee ja mikä on lopulta rationaalisin ja ympäristölle paras ratkaisu.

Nykyään ihmisiä vaan on liikaa, niin sitte ehkä enemmän adoptois lapsia kuin sitte tekis niitä ite, et sitte tiettyllä tavalla tekis semmosen pelastavan teon siinä samalla ja semmosen ehkä järkevänkin ratkasun. (ID22)

Lapsettomuutta suunnittelevat

Lapsettomuutta suunnittelevien tyyppi muodostui yhdestä korkeakouluopiskelijasta, yhdestä korkeakoulutetusta ja kolmesta toisen asteen koulutetusta pitkäaikaistyöttömästä. Naiset olivat iältään 22–24-vuotiaita. Lapsettomuutta suunnittelevia naisia äitiys ei houkuttellut, sillä äitiyttä pidettiin vaativana tai sille asetettiin vaatimuksia. Äitiys myös ulkoistettiin muille tai muita pidettiin sopivampina äidin rooliin. Vieraus lapsiin ja lasten maailmaan aiheutti osassa naisista epävarmuutta ja hämmennystä. Kumppanin kanssa koettu ulkopuolisuus ja etäytyminen lapsiperhe-elämästä ilmeni lapsivastaisuutena.

Se on vielä enemmän lapsivastanen ku minä, mut ku se ei oo ollu hirveesti pienten lasten kanssa tekemisissä, niin se ei oo tottunu siihen kiljumiseen. (ID27)

Lapsettomuutta suunnittelevien ryhmässä lapsettomuus nähtiin osana omaa tulevaisuuden elämäntulkua.

Haluttomuus tulla vanhemmaksi oli ensisijaisesti kumppanuuteen kulminoituva asia: myös kumppanit olivat epävarmoja vanhemmuudesta tai eivät halunneet lapsia parisuhteeseen. Vanhemmaksi tulosta neuvoteltiin parisuhteissa, ja valintaan vaikuttivat molempien osapuolten näkökulmat.

Mun poikaystävällä on just kans, että hän ei mitään lapsia halua, niin se tietysti varmaan vaikuttaa myös. (ID16)

Yksi naisista, jolla ei ollut kumppania, kohdisti tulevaisuuden odotuksensa parisuhteeseen, ei niinkään lasten saamiseen.

Korkeasti koulutettujen naisten odotukset olla hankkimatta lapsia liittyivät ennen kaikkea uralle etenemiseen ja ilmastonmuutokseen. Uraa ja työpolkua rakennettiin pitkän koulutautumisen kautta, eikä saavutettua pääomaa haluttu uhrata

äitiydelle. Työ ja perhe asettuivat valintojen kentässä vastakkain.

Et kuitenki se oma työ on ollut tärkeempi, että sitten mä en ikään ku halua uhrata kaikkea siihen astisia omia saavutuksia sille, että no sitten on äiti. (ID16)

Lapsettomuuden valinta liitettiin myös ympäristökysymyksiin: paljon julkisuudessa esillä ollut ilmastonmuutos sai äitiyden näyttämään kannattamattomalta ratkaisulta. Huoli maailman tilasta vaikutti perheen perustamisen odotuksiin.

Se nyt ei oo ehkä se mun suurin unelma, ja kun mä mietin aina tätä, edelleenki sitä ilmastonmuutosta, että meillä ei kuitenkaa maapallo kannan niitä ihmisiä. (ID15)

Biologisen vanhemmuuden sijaan vanhusten perhehoitajuus olisi nuoren naisen mielestä ollut ympäristön kannalta kestävin ratkaisu tyydyttämään hoivatarpeen.

Työttömien naisten odotukset olla hankkimatta lapsia erosivat korkeasti koulutettujen naisten odotuksista. Elämäntilanteeseen, niin jaksamiseen kuin kasvuympäristöön liittyvät tekijät korostuivat työttömien perusteluissa luopua vanhemmuudesta. Kun voimavarat olivat vähissä, ei lapsihaaveita nähty edes mahdollisina. Keskeiseksi nousi arjessa selviytyminen ja elämän rakentaminen niissä puitteissa kuin se oli mahdollista.

Oon aatellu, että ei lapset mahtuis minun elämään, että nytenkin tuntuu hyvältä, et kuitenkin jaksan pitää huolta omasta kodista ja tehdä itselle mielekkäitä asioita ja pitää yllä niitä ihmissuhteita, mitä on. (ID26)

Jaksamisen kanssa kamppailevalle pikkulapsiarkei näyttäytyi liian vaativana elämäntilanteena. Kielteiset havainnot lapsiperhe-elämästä vahvistivat ajatusta siitä, ettei lapsiperhe-elämä olisi itselle sopiva vaihtoehto. Elämänpituisen sitoutuminen ja vastuu pienestä lapsesta pelotti.

Myös kasvuympäristöön liittyvien haasteiden, kuten lapsuuden perheeseen ja koulunkäyntiin liittyvien riskitekijöiden, koettiin aiheuttaneen sen, ettei vanhemmaksi tulo tuntunut houkuttelevalta. Samanlaista kohtaloa ei haluttu omalle lapselle. Muut naiset nähtiin myös sopivampina ja osaavampina kantamaan äidillistä vastuuta.

Kun oma elämä on ollut jo tarpeeksi hankala, niin mä en halua, että se lapsi joutus kokeen sitä samaa, et jotenki liian kovat paineet yksikertaisesti siitä, et ennenmä annan muitten tehdä niitä lapsia ja antaa niille sen vastuun. (ID27)

Lapsettomuutta suunnittelevien nuorten naisten kerrontaa yhdisti lapsuudessa tai nuoruudessa koettu koulukiusaaminen. Naiset itse eivät kuitenkaan yhdistäneet koulukiusaamista lapsettomuuteen liittyviin perusteluihin, vaikka kokemukset koulukiusaamisesta tulivat esiin heidän kerronnassaan.

Johtopäätökset ja pohdinta

Tässä artikkelissa olemme tarkastelleet muotoutuvaa aikuisuutta elävien suomalaisten nuorten naisten odotuksia perheen perustamisesta. Havaitsimme aineistossa kolme odotustyyppiä, jotka kuvaavat eri tavalla naisten antamia merkityksiä perheen perustamiselle tulevaisuuden elämäntilanteessa (ks. taulukko 2). Lapsella ja perheellä oli tärkeä merkitys tutkimukseen osallistuneiden nuorten naisten elämässä. Enemmistö heistä halusi tulevaisuudessa perheen ja lapsia. Noin kolmasosa aineiston naisista kuitenkin epäroi lapsen hankintaa tai suunnitelti lapsetonta elämää.

Lapsia elämäntilanteensa aikana haluavat ajoittivat lasten saamisen tulevaisuuteen: vaikka lapsia haluttiin, niiden aika ei ollut vielä (vrt. Jokinen 2014; Sevón 2011). Muotoutuvan aikuisuuden elämäntilanteessa keskityttiin ensisijaisesti oman elämän rakentamiseen, opintoihin, työhön ja parisuhteeseen. Vanhemmaksi tulolle asetettiin myös ehtoja: elämän tulisi olla vakiintunutta niin henkisen kypsyyden, parisuhteen, työn kuin talouden osalta. (vrt. Arnett 2000; 2004; Kelhä 2008; Ketokivi 2004.) Samalla lapselle haluttiin varmistaa mahdollisimman hyvä ja turvallinen lapsuus. Kouluttautumisen ja työelämään kiinnittymisen arvostus korostuivat aineistossa (myös Mills ym. 2011; Nilsen ym. 2012), mikä osaltaan kuvastaa yhteiskunnan tämänhetkisiä arvoja (vrt. Bengtson & Allen 1993; Sevón 2011). Suurimmalla osalla naisista oli jatko-koulutussuunnitelmia riippumatta koulutustaustasta tai elämäntilanteesta. Vanhemmaksi tulo tapahtuisi myöhemmin, lähempänä 30 ikävuotta. Näin ollen perheellistymisen ajoittuu samaan kohtaan nuorten naisten työelämään asettumisen kanssa (myös Rotkirch ym. 2017, 73; Salmela-Aro ym. 2007).

Tutkimuksemme osoittaa, että vanhemmuus nähdään myös vaativana. Lapsiin ja lapsiperhe-elämään voi syntyä vierautta, mikä aiheutti pelkoa, hämmennystä ja epävarmuutta erityisesti lapsen hankintaa epäroivilla ja lapsettomuutta suunnitte-

levilla. Kun nuorella aikuisella ei ole luontevaa yhteyttä lapsiperhe-elämään, negatiiviset kohtaamiset perheiden kanssa korostuvat (myös Rotkirch ym. 2017, 114). Myös lapsiin ja lapsiperheisiin liittyvä yleinen keskusteluilmapiiiri voi näyttäytyä kielteisenä ja vaikuttaa nuoren aikuisen odotuksiin vanhemmaksi tulosta. Äitiyden ja lapsiperhe-elämän vaativuus sekä vastuun pelko lisäsivät nuorten naisten houkutuskeskittyä muihin elämässä tärkeiksi kokemuksiin asioihin. Elämäntyyliin liittyvillä syillä, kuten nuoruuden vapaudesta nauttimisella (vrt. Arnett 2000; 2004), oli kuitenkin varsin pieni painoarvo aineistossa, vaikkakin nämä syyt tulivat ilmi jokaisessa odotustyyppisessä. Toisaalta voi olla niin, että lapsettomasta aikuiselämästä opiskeluineen, töineen ja vapauksineen on tulossa muotoutuvan aikuisuuden normi ja tavanomainen elämänmuoto (Miettinen 2010; Rotkirch ym. 2017, 112).

Tutkimuksemme perusteella myös taloudellisilla tekijöillä on merkitystä vanhemmaksi tuloa mietittäessä. Huono taloudellinen tilanne siirtää ja luo epävarmuutta lapsen hankintaan (myös Jaloara & Miettinen 2013). Taloudelliseen epävarmuuteen liittyvät merkitykset aineistossa kertoivat koetusta heikosta toimeentulosta tai epävarmuudesta taata itselleen ja mahdolliselle perheelle riittävä toimeentulo tulevaisuudessa. Osa nuorista naisista korosti vakituista työsuhdetta perheen perustamisen ehtona, vaikka tämän hetken työelämässä nuorille on yleisesti tarjolla osa- ja määräaikaisia työsuhteita, erityisesti naisvaltaisilla aloilla (Tilastokeskus 2017). Vanhemmaksi tulo vaikeutuu, jos aikuisuudelle asetetut taloudelliset ja sosiaaliset kriteerit, kuten pysyvä työsuhde ja riittävä toimeentulo, koetaan saavuttamattomiksi (myös Miettinen 2010; Miettinen 2015, 64; Sobotka 2017). Myös tieto lapsiperheiden talouden kurjistumisesta voi vaikuttaa nuorten aikuisten odotuksiin vanhemmaksi tulosta. Niin ikään omasta elintasosta ei ehkä olla valmiita tinkimään.

Vaikka perheen perustamiseen liittyvät odotukset ovat henkilökohtaisia, ovat ne tutkimuksemme mukaan myös neuvottelujen alaisia (myös Rotkirch 2007; Sevón 2011) ja kiinnittyvät samalla sosiaaliseen kontekstiin (Bengtson & Allen 1993; Nilsen ym. 2012). Niin vanhemmaksi haluaminen kuin siitä pidättäytyminen on kumppaneiden yhdessä neuvottelema valinta. Kumppanin epävarmuus perheellistymisestä voi vahvistaa ajatusta siitä, ettei lapsiperhe-elämä ole itselle sopiva vaihtoehto. Lapsettomuutta suunnittelevien antamat

merkitykset erosivat aineistossa koulutustason ja elämäntilanteen mukaan. Korkeasti koulutettujen naisten lapsettomuuden valinta tapahtui kentässä, jossa työhön ja uraan panostaminen (myös Miettinen 2010) sekä ympäristöön ja maailman tilaan liittyvät kysymykset asettuivat vastakkain äitiyden kanssa (vrt. Forsberg & Nätkin 2016). Nämä lapsettomuuden perustelut korostavat vapaaehtoista ja tietoista valintaa. On mahdollista, että nykyään liittyvät suuret epävarmuudet ja haasteet kuten ilmastonmuutos, väestönkasvu ja muuttoliike vaikuttavat ja ovat yhä useammin merkityksellisiä erityisesti korkeasti koulutettujen lapsettomuuden perusteluissa (vrt. Bengtson & Allen 1993).

Sen sijaan pitkäaikaistyöttömien, toisen asteen koulutuksen omaavien naisten lapsettomuuden perusteluissa korostuivat elämäntilanteen, sekä jaksamiseen (vrt. Miettinen 2010) että kasvuympäristöön liittyvät syyt (vrt. Bengtson & Allen 1993). Jaksamisen kanssa kamppailevalle lapsiperhe-elämä näyttäytyi riskinä omassa elämäntilanteessa: vastuu lapsesta tuntui liian suurelta. Myös kasvuympäristössään haasteita kokenut näki lapsettoman elämäntilanteen itselleen sopivana: lapsiperhe-elämä ei houkuttellut, sillä samankaltaisia elämäntilanteen haasteita ei toivottu omalle lapselle. Lapsettomuutta suunnittelevia, niin korkeasti koulutettuja kuin työttömiä naisia, yhdisti koulukiusaaminen. Tämä tekijä ei välttämättä ole merkityksellinen, sillä koulukiusaamista esiintyi myös muissa odotustyypeissä. Kuitenkin tutkimus antaa viitteitä siitä, että elämäntilanteessa tapahtuneet haasteet vahvistavat vanhemmuudesta luopumista (myös Jaloara ym. 2018), jolloin valintojen vapaaehtoisuus näyttäytyy rajallisena.

Tutkimukseen sisältyi joitakin rajoitteita, joita tulee tarkastella kriittisesti. Vaikka olimme kiinnostuneita eri koulutustaustaisten naisten välisestä eroista, koulutustausta ei näyttäytynyt ainoana naisten välille eroja tuottavana tekijänä. Systemaattiseen koulutustaustaan, elämäntilanteeseen tai parisuhdestatukseen perustuva vertailu vaatisi myös laajemman, jopa määrällisen aineiston. Lisäksi on huomioitava, että harkinnanvaraisesti valitun aineiston osallistajat edustavat ensisijaisesti lapsettomia, nuoria kaupunkilaisnaisia. Haja-asutusalueilla, jossa koulutus- ja työllistymismahdollisuudet ovat rajatun painotukset olisivat toisenlaisia. Myös tutkittavien ikää rajaamalla saataisiin tarkempaa tietoa tiettyyn ikäryhmään kuuluvien naisten odotuksista. Toisaalta aineiston naisia yhdisti lapsettomuus ja muo-

toutuvan aikuisuuden elämänvaihe, jolloin parisuhteeseen, perheeseen ja työhön liittyviä valintoja punnitaan. Lisäksi aineiston keruun harkinnanvaraisuuden ansiosta tutkimukseen valittiin monipuolisesti eri koulutustaustaisia ja elämäntilanteissa olevia naisia, mikä lisäsi aineiston edustavuutta. Odotustyyppien välillä oli samankaltaisuuksia, mutta analyysin perusteella tyypit erosivat selkeästi toisistaan. Näiden kolmen odotustyyppin tunnistaminen vahvistaakin tulosten siirrettävyyttä. Aineisto myös analysoitiin systemaattisesti ja analyysin kulku pyrittiin kuvaamaan selkeästi, mikä lisää tutkimuksen luotettavuutta.

Tutkimuksen johtopäätöksenä ja aiempien tutkimusten valossa näyttää siltä, että vanhemmaksi tulon siirtymisen myötä työn ja perheen yhteensovittamisen kysymykset ovat keskeisiä nuorten naisten perheellistymisen pohdinnoissa. Tästä syystä olisi tärkeää saada tarkempaa tietoa siitä, millä tavalla nuoret naiset ratkaisisivat työn ja perheen yhteensovittamisen kysymyksiä. Koulutuk-

sen lisääntyessä ja yhä useamman siirtäessä vanhemmaksi tuloa tarvitaan myös järjestelyjä, jotka tukisivat lasten hankkimista jo opiskelu-uran aikana sekä mahdollistaisivat vanhemmaksi tulon ja toivotun lapsiluvun (Valtioneuvosto 2009, 212). Tämä edellyttäisi niin joustavuuden, taloudellisen tuen kuin opinto-ohjauksen vahvistamista erityisesti opiskelujen, työn ja perheen yhteensovittamiseksi. Perheen perustamisen esteiden poistaminen riippuu myös siitä, pystyykö työelämä tarjoamaan nuorille aikuisille (pysyvää) työtä ja mahdollistaako hyvinvointiyhteiskunta työn ja perheen yhteensovittamisen (Adsera 2011b; Ellingsæter & Pedersen 2013). Erityistä huomiota tulisi niin ikään kiinnittää työttömien nuorten naisten työllisyyttä edistäviin toimiin, jotta ne huomioisivat työttömän yksilöllisen elämäntilanteen ja sille annetut subjektiiviset merkitykset (Aaltonen ym. 2018; Mäntyneva & Hiilamo 2018) sekä vahvistaisivat näin osallisuutta, hyvinvointia ja perheen perustamisen mahdollisuuksia.

Saapunut 22.2.2019
Hyväksytty 29.7.2019

KIRJALLISUUS

- Aaltonen, Sanna & Kivijärvi, Antti & Myllylä, Maritta (2018) Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten aikuisten koettu hyvinvointi. Yhteiskuntapolitiikka, e-julkaisu 1.11.2018. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2018110147048> (luettu 18.2.2019)
- Adema, Willem & Ali, Nabil (2015) Recent changes in family outcomes and policies in OECD countries: The impact of the economic crisis. *Community, Work and Family* 18 (2), 145–166.
- Adsera, Alicia (2011a) The Interplay of unemployment uncertainty and education in explaining second births in Europe. *Demographic Research* 25 (16), 513–544.
- Adsera, Alicia (2011b) Where are the babies? Labor market conditions and fertility in Europe. *European Journal of Population* 27 (1), 1–32.
- Arnett, Jeffrey Jensen (2000) Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist* 55 (5), 469–480.
- Arnett, Jeffrey Jensen (2004) Emerging adulthood: The winding road from the late teens through the twenties. New York: Oxford University Press.
- Bengtson, Vern L. & Allen, Katherine R. (1993) The life course perspective applied to families over time. In Pauline Boss & William J. Doherty & Ralph LaRossa & Walter R. Schumm & Suzanne K. Steinmetz (eds.) *Sourcebook of family theories and methods: A contextual approach*. New York: Plenum, 469–499.
- Braun, Virginia & Clarke, Victoria (2006) Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology* 3 (2), 77–101.
- Castrén, Anna-Maija & Högbacka, Riitta (2014) Avautuuko perhe? Eksklusiivisuuden ja inklusiivisuuden dynamiikka perhesidoksissa. *Sosiologia* 51 (2), 106–122.
- Ellingsæter, Anne Lise & Pedersen, Eirin (2013) Economic risk, fertility and the welfare state. Understanding individual rationales. In Anne Lise Ellingsæter & An-Magritt Jensen & Merete Lie (eds.) *The social meaning of children and fertility change in Europe*. Oxon: Routledge, 31–47.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Eurostat (2016) Mean age of women at childbirth and at birth of first child. Eurostat database 17.8.2018. <https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/refreshTableAc->

- tion.do?tab=table&plugin=1&pcode=tps00017&language=en (luettu 8.11.2018)
- Forsberg, Hannele & Nätkin, Ritva (2016) Families in the future: Stories of Finnish students. *Journal of Comparative Family Studies* 47 (1), 27–43.
- Goldstein, Joshua R. & Kreyenfeld, Michaela & Jasiloniene, Aiva & Örsal, Deniz Karaman (2013) Fertility reactions to the 'great recession' in Europe: Recent evidence from order-specific data. *Demographic Research* 29 (4), 85–104.
- Helsingin Sanomat (2017) Antti Rinne, 54, kehottaa suomalaisia "synnytystalkoisiin" – sanavalinta tyrmistyttää ja hävettää demareitakin. HS politiikka, e-julkaisu 23.8.2017. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000005337384.html> (luettu 1.11.2018)
- Hofmann, Barbara & Hohmeyer, Katrin (2013) Perceived economic uncertainty and fertility: Evidence from a labor market reform. *Journal of Marriage and Family* 75(2), 503–521.
- Holstein, James A. & Gubrium, Jaber F. (2003) Active interviewing. In Jaber F. Gubrium & James A. Holstein (eds.) *Postmodern interviewing*. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, 66–80.
- Huttunen, Kristiina & Kellokumpu, Jenni (2016) The effect of job displacement on couples' fertility decisions. *Journal of Labor Economics* 34 (2), 403–442.
- Inanc, Hande (2015) Unemployment and the timing of parenthood: Implications of partnership status and partner's employment. *Demographic Research* 32 (7), 219–250.
- Jalovaara, Marika & Miettinen, Anneli (2013) Does his paycheck also matter? The socio-economic resources of co-residential partners and entry into parenthood in Finland. *Demographic Research* 28 (31), 881–916.
- Jalovaara, Marika & Neyer, Gerda & Andersson, Gunnar & Dahlberg, Johan & Dommermuth, Lars & Fallesen, Peter & Lappegård, Trude (2018) Education, gender, and cohort fertility in the Nordic countries. *European Journal of Population*, published online 19.6.2018. <https://doi.org/10.1007/s10680-018-9492-2> (luettu 7.1.2019)
- Jensen, An-Magritt (2013) Rising fertility, fewer fathers. Crossroads of networks, gender and class. In Anne Lise Ellingsæter & An-Magritt Jensen & Merete Lie (eds.) *The social meaning of children and fertility change in Europe*. Oxon: Routledge, 120–135.
- Jokinen, Kimmo (2014) Nykynuoret ja siirtymät aikuisuuteen. Teoksessa Kaisa Vehkalahti & Leena Suurpää (toim.) *Nuoruuden sukupolvet. Monitieteisiä näkökulmia nuoruuteen eilen ja tänään*. Tampere: Nuorisotutkimusverkosto, 250–269.
- Kelhä, Minna (2008) Äitiys, luokka ja ikä. Teoksessa Tarja Tolonen (toim.) *Yhteiskuntaluokka ja sukupuoli*. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 83. Tampere: Vastapaino, 255–273.
- Ketokivi, Kaisa (2004) Pidentynyt nuoruus ja perheen perustaminen: individualistisen elämänorientaation jäljillä. *Sosiologia* 41 (2), 94–107.
- Käyhkö, Mari (2008) Kädenjälki näkyviin – koulunpenkkiä väistelevät nuoret työläisnaiset. Teoksessa Tarja Tolonen (toim.) *Yhteiskuntaluokka ja sukupuoli*. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 83. Tampere: Vastapaino, 255–273.
- Miettinen, Anneli (2010) Voluntary or involuntary childlessness? Socio-demographic factors and childlessness intentions among childless Finnish men and women aged 25–44. In Osmo Kontula (ed.) *Finnish yearbook of population research XLV 2010*. Helsinki: The population Research Institute, 5–24.
- Miettinen, Anneli (2015) Miksi syntyvyys laskee? Suomalaisen lastensaantiin liittyviä toiveita ja odotuksia. *Perhebarometri 2015 E 49*. Helsinki: Väestöliitto ry, Väestöntutkimuslaitos.
- Miettinen, Anneli & Rotkirch, Anna (2008) Milloin on lapsen aika? Lastenhankinnan toiveet ja esteet. *Perhebarometri 2008 E34*. Helsinki: Väestöliitto ry, Väestöntutkimuslaitos.
- Mills, Melinda & Blossfeld, Hans-Peter (2013) The second demographic transition meets globalization: a comprehensive theory to understand changes in family formation in an era of rising uncertainty. In Ann Evans & Janeen Baxter (eds.) *Negotiating the life course: stability and change in life pathways*. Life course research and social policies 1. Dordrecht: Springer, 9–33.
- Mills, Melinda & Rindfuss, Ronald R. & McDonald, Peter & te Velde, Egbert (2011) Why do people postpone parenthood? Reasons and social policy incentives. *Human Reproduction Update* 17 (6), 848–860.
- Myllyniemi, Sami (toim.) (2016) *Katse tulevaisuudessa*. Nuorisobarometri 2016. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, Valtion nuorisoneuvosto & Nuorisotutkimusverkosto.
- Mäntyneva, Päivi & Hiilamo, Heikki (2018) Osallisuuden ja osattomuuden dynamiikka työtoiminnassa. *Etnografinen tutkimus kolmella kuntouttavan työtoiminnan kentällä*. *Yhteiskuntapolitiikka* 83 (1), 18–28.
- Nilsen, Ann & das Dores, Maria & Kovacheva, Siyka & Smithson, Janet (2012) Comparing transitions to motherhood across contexts. In Ann Nilsen & Julia Brannen & Suzan Lewis (eds.) *Transitions to parenthood in Europe. A comparative life course perspective*. Bristol: Policy press, 41–64.
- Närvi, Johanna (2014) Määräaikainen työ, vakituinen vanhemmuus. Sukupuolistuneet työurat, perheellistyminen ja vanhempien hoivaratkaisut. *Tutkimus* 122. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- OECD (2015) SF2.5: Childlessness. OECD family database, published online 21.12.2018. http://www.oecd.org/els/family/SF_2-5-Childlessness.pdf (luettu 2.1.2019)
- OECD (2019) Fertility rates (indicator). OECD health statistics: demographic references, published online 2019. <https://data.oecd.org/pop/fertility-rates.htm> (luettu 19.2.2019)
- Pekkola, Juhani & Lehtonen, Olli (2016) Valmistautu-

- minen työelämään siirtää lasten hankintaa opiskeluun, talouteen ja asumiseen liittyvien haasteiden kautta. Työelämän tutkimus – Arbetslivsforskning 14 (3), 328–345.
- Robinson, Oliver C. (2014) Sampling in interview-based qualitative research: a theoretical and practical guide. *Qualitative Research in Psychology* 11 (1), 25–41.
- Rotkirch, Anna (2007) 'All that she wants is a(nother) baby'? Longing for children as a fertility incentive of growing importance. *Journal of Evolutionary Psychology* 5 (1), 89–104.
- Rotkirch, Anna & Tammissalo, Kristiina & Miettinen, Anneli & Berg, Venla (2017) Miksi vanhemmuutta lykätään? Nuorten aikuisten näkemyksiä lastensaannista. Perhebarometri 2017. Helsinki: Väestöliitto ry, Väestötutkimuslaitos.
- Salmela-Aro, Katariina & Aunola, Kaisa & Nurmi, Jari-Erik (2007) Personal goals during emerging adulthood: a 10-year follow-up. *Journal of Adolescent Research* 22 (6), 690–715.
- Schleutker, Elina (2013) Väestön ikääntyminen ja hyvinvointivaltio. Mitä vaihtoehtoja meillä on? *Yhteiskuntapolitiikka* 78 (4), 425–436.
- Schmitt, Christian (2012) A cross-national perspective on unemployment and first births. *European Journal of Population* 28 (3), 303–335.
- Sevón, Eija (2011) Oikea aika tulla äidiksi? Naisten tarinoita äidiksi tulon halusta ja valinnasta. *Naistutkimuslehti* 24 (2), 18–33.
- Sobotka, Tomáš (2017) Post-transitional fertility: the role of childbearing postponement in fuelling the shift to low and unstable fertility levels. *Journal of Biosocial Science* 49 (S1), 20–45.
- Sobotka, Tomáš & Skirbekk, Vegard & Philipov, Dimiter (2011) Economic recession and fertility in the developed world. *Population and Development Review* 37 (2), 267–306.
- Sugarman, Léonie (1986) Life-span development. Concepts, theories and interventions. *New essential psychology*. London: Methuen.
- Sutela, Hanna (2013) Määräaikainen työ ja perheellistyminen Suomessa 1984–2008. *Tutkimuksia* 259. Helsinki: Tilastokeskus.
- Tilastokeskus (2017) Työllisyys ja työttömyys vuonna 2017. Suomen virallinen tilasto (SVT). Tilastokeskus, verkkojulkaisu 12.4.2018 http://www.stat.fi/til/tyti/2017/13/tyti_2017_13_2018-04-12_kat_002_fi.html (luettu 1.12.2018)
- Tilastokeskus (2018) Syntyvyyden lasku jatkuu edelleen. Suomen virallinen tilasto (SVT). Tilastokeskus, verkkojulkaisu 29.1.2019. http://www.stat.fi/til/vamuu/2018/12/vamuu_2018_12_2019-01-29_tie_001_fi.html (luettu 4.2.2019)
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2012) Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsittelemisen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. Helsinki.
- Valtioneuvosto (2009) Ikääntymisraportti. Kokonaisarvio ikääntymisen vaikutuksista ja varautumisen riittävydestä. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 1/2009. Helsinki: Yliopistopaino.
- Vikat, Andres (2004) Women's labour force attachment and childbearing in Finland. *Demographic Research* 3 (8), 177–212.

ENGLISH SUMMARY

Outi Alakärppä & Eija Sevón & Anna Rönkä: Expectations of family formation in the life course of young childless women (Perheen perustamisen odotukset nuorten lapsettomiin naisten elämäntilanteissa)

Fertility has declined dramatically in Finland in recent years. This has been linked to the global economy, personal uncertainties in work and relationships, and the postponement of parenthood. However, little is known about how young women in emerging adulthood make their choices related to family formation. This study uses qualitative methods to address this question.

The data comprise 30 individual interviews with Finnish childless women aged 18–27 years. The participants include students and employed and unemployed women with different educational backgrounds. Three types of family formation were identified based on thematic analysis: intention to have a child, uncertainty about having a child, and planned childlessness.

Young women who intended to have a child postponed parenthood because of their education, commitment to working life, and financial reasons. In addition, they

felt a need for stability in their partnership, work, and financial situation. Women who were uncertain about having a child regarded motherhood as demanding. They were not immediately at ease with the idea of lifelong responsibility and family life with children. For higher educated women the reasons behind planned childlessness had to do with career and environmental concerns, and for unemployed and lower educated women with health and life course matters. The choice to have or not to have a child was highly dependent on partner issues. In sum, work-family reconciliation seems to play a key role in young women's expectations concerning family formation. Our study suggests that in order to promote family formation, it is necessary first of all to address the financial situation of young adults and their opportunities to reconcile studies, work and family. As regards young, unemployed women, more attention should be paid to their well-being, social inclusion and overall life situation.

Keywords: young women, family formation, expectations, emerging adulthood, life course.